

Siseministeerium
Pikk 61, 15065 Tallinn
e-post
info@siseministeerium.ee
killu.paal@siseministeerium.ee
kertu.nurmsalu@siseministeerium.ee
jaanus.poldmaa@siseministeerium.ee

ARVAMUS

Välismaalaste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (ühtne luba) eelnõu kohta.

1. EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV (EL) 2024/1233, 24. aprill 2024, mis käsitleb kolmanda riigi kodanikele liikmesriigis elamist ja töötamist võimaldava ühtse loa ühtse taotluse menetlust ning liikmesriigis seaduslikult elavate kolmandast riigist pärit töötajate ühetaolisi õigusi (uuesti sõnastatud) sätestab muuhulgas:

Artikkel 1 p 1 b kohaselt sätestatakse kolmanda riigi kodanikele liikmesriigi kodanikega võrdse kohtlemise põhimõttest lähtuvad ühetaolised õigused liikmesriigis seaduslikult elavatele kolmandast riigist pärit töötajatele, sõltumata sellest, millised olid nende töötajate asjaomasesse liikmesriiki lubamise algsed põhjused.

Artikkel 11 sätestab ühtse loa alusel saadavad õigused, ning selle punkti 4 a kohaselt töötus iseenesest ei ole põhjus ühtse loa kehtetuks tunnistamiseks, tingimusel et: töötuse kogukestus ei ületa ühtse loa kehtivusaja jooksul kolme kuud, või kuut kuud, kui kolmanda riigi kodanik on olnud ühtse loa valdaja rohkem kui kaks aastat. Erandina esimese lõigu punktist a võivad liikmesriigid lubada ühtse loa valdajal olla töötü pikema ajavahemiku vältel.

2. Välismaalaste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (ühtne luba) eelnõu seletuskirja p 3 kohaselt direktiivi ülevõtmisel võivad EL-i liikmesriigid võimaldada välistöötajal olla töötü pikema ajavahemiku vältel, kui direktiivis sätestatud kuid Eesti seda võimalust ei kasuta. Eesti rändepoliitika eesmärk on soodustada nende välismaalaste Eestisse elama asumist, kes annavad kogu ühiskonnale suuremat lisaväärtust. Muudatustega võimaldatakse välistöötajal olla töötü, et tal oleks võimalik uut tööandjat otsida ning tööandjatel oleks võimalik tõhusamalt värvata juba Eestis viibivaid välistöötajaid. Seejuures, mida pikemalt on välismaalane Eesti sotsiaalsüsteemi panustanud, seda pikemalt on tal lubatud töötü olla. Oluline on samas, et lubatud töötü olemise periood ei oleks liiga pikk ning välismaalane ei muutuks koormaks Eesti sotsiaalsüsteemile. Eelnevast lähtuvalt ei ole seletuskirja kohaselt täiendava töötü olemise perioodi võimaldamine eesmärgipärane. Seletuskirja p 3.2 kohaselt seaduslooja leiab, et eesmärgipärane on luua paindlikumad tingimused uue töötü otsimiseks nendele välismaalastele, kes on juba Eestis ning siinsele tööturule integreerunud.

Kehtiva Eesti töörande regulatsiooni kohaselt ei ole välismaalasel, kellel on antud tähtajaline elamisluba töötamise eesmärgil, lubatud olla töötü. Erandina on kehtiva VMS-i § 189² kohaselt lubatud olla kuni 90 päeva, kui tööandja ütles töölepingu erakorraliselt üles majanduslikel põhjustel töölepingu seaduse § 89 lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhtudel. See tähendab, et üldjuhul kui välismaalase töösuhe lõppeb ning ta ei ole leidnud uut tööandjat, tuleb tal Eestist lahkuda ning tema elamisluba tunnistatakse kehtetuks.

Eelnõu § 1 punktiga 13 muudetakse VMS-i § 189², lubades töötamiseks antud tähtajalise elamisloa kehtivusajal välismaalasel olla teatud kindla perioodi töötaja. Lõike 1 kohaselt võib välismaalane töötamiseks antud tähtajalise elamisloa kehtivusajal olla töötaja. Põhiline eelnõuga kavandatud uuendus on seega, et tööta jäämise põhjus, sh asjaolu, kas töösuhe lõppes tööandjast või välismaalasest tuleneval põhjusel, ei oma enam tähtsust ning lubatud töötaja olemise perioodi kestus seotakse asjaoluga kui pikalt on välismaalasel olnud töötamiseks antud tähtajaline elamisluba, nimelt:

Lõike 1 punkti 1 kohaselt võib ta olla töötaja kuni kolm kuud, kui tal on töötamiseks antud tähtajaline elamisluba olnud alla kahe aasta.

Lõike 1 punkti 2 kohaselt, kui välismaalane on töötamiseks antud tähtajaline elamisluba olnud vähemalt kaks aastat, võib ta olla töötaja kuni kuus kuud.

Avaldan arvamuse, et antud seaduse muudatus kergendab küll nende töötajate olukorda, kes lahkuvad töölt omal soovil või muul põhjusel kui koondamine, kuid koondatud töötajate jaoks olukord seoses eelnevaga paremaks ei muutu, samas nende jaoks töötaks jäämine ei ole vabatahtlik. Töö leidmine nii lühikese perioodi jooksul (90 päeva neile kes töötas vähem kui 2 aastat) võib olla võimatu: keele probleemid, lisaks tööturu mõjutavad kollektiivkoondamised, mistõttu on keeruline tööd leida isegi kohalikel töötajatel.

Juhin tähelepanu, et viimasel ajal on toimunud mitmeid masskoondamisi, mis puudutasid suures osas ka välismaalasi ja eriti IT-sektorit. Kuigi just neid spetsialiste Eesti vajab ning annavad seega kogu ühiskonnale suuremat lisaväärtust, nt VMS § 115 p 14 sätestab, et sisserände piirav taitumise arvutamisel ei arvestata välismaalast, kellele antakse elamisluba töötamiseks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia erialasel ametikohal.

Samuti ei ole sel juhul neil töötajatel võrdsed õigused kohalikega: kui töötajal on tööstaazi vähemalt 12 kuud, on tal TKindLS § 8 lg 1 p 1 kohaselt õigus töötuskindlushüvitisele 180 kalendripäeva vältel (**kuus kuud**). Kolmanda riigi kodanikul kes tööd 90 päeva jooksul ei leia ja peab seetõttu riigist lahkuma, kaotab 90 päeva möödudes ka õiguse töökindlustusele, samal ajal kui kohalik koondatud saab hüvitist 180 kalendripäeva jooksul. See ei ole direktiivi artikkel 1 punktiga 1 b kooskõlas: sätestada kolmanda riigi kodanikele liikmesriigi kodanikega võrdse kohtlemise põhimõttest lähtuvad ühetalised õigused liikmesriigis seaduslikult elavatele kolmandast riigist pärit töötajatele, sõltumata sellest, millised olid nende töötajate asjaomasesse liikmesriiki lubamise algsed põhjused. Kolmanda riigi töötaja, kes on töötanud Eestis alla kahe aasta, ei pruugi kollektiivkoondamise olukorras 90 päeva jooksul tööd leida, samas ta on siinsele tööturule piisavalt integreerunud ja oleks õiglane luua sellistele töötajatele paindlikumad tingimused uue töö otsimiseks, võimaldades neile teha seda pikema perioodi jooksul kui kolm kuud, mida direktiivi Artikkel 11 punkt 4 ka võimaldab.

Eelnõu väljatöötamisel on silmas peetud Eesti rändepoliitika eesmärki, milleks on ühelt poolt soodustada nende välismaalaste Eestisse elama asumist, kes annavad kogu ühiskonnale suuremat lisaväärtust, teiselt hoida ära elamislubade ja viisade väärkasutust ning ebaseaduslikku sisserännet, et tagada turvalisus, avalik kord ja riigi julgeolek. See, et toimuvad (kollektiiv)koondamised, ei tähenda et need töötajad muutuksid väärtuslikest spetsialistidest koheselt elamislubade väärkasutajateks.

3. Ettepanek VMS-i § 189² sõnastada järgmiselt:

(1) Välismaalane võib töötamiseks antud tähtajalise elamisloa kehtivusajal olla töötaja kokku:

1) kuni kolm kuud, kui tal on see elamisluba olnud alla kahe aasta, välja arvatud juhul kui tööleping lõpetati § 89 lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhtudel;

2) kuni kuus kuud, kui tal on see elamisluba olnud vähemalt kaks aastat, või kui tööleping lõpetati § 89 lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhtudel ning kui tal on see elamisluba olnud vähemalt üks aasta.

Lugupidamisega

Natalja Paško

Jurist

/allkirjastatud digitaalselt/

03.11.2025.